

GÁL LÁSZLÓ

(1902. december 29.—1975. július 13.)

Az elmúlt hónap végén töltötte volna be Gál László költő, prózaíró és publicista életének nyolcvanadik évét. Az emlékezés napjai a mostaniak, amikor az alkalom — az irodalmi élet szép szokásaként — a versek újraolvasását, az ember, a magatartás, a világnézet felidézését hagyományosan lehetővé teszi. Pedig éppen a szokások, a „hagyomány” volt Gál Lászlónak leginkább ellenére. Legalábbis életének utolsó évtizedéig. Az öregkori versek hangszerezésében a múlt, a napról napra (már) elmúltnak hitt élet és vele együtt az eltűnt, már csak felidézhető családi, gyerekkori, ifjúkori örökség állandóan visszatérő motívum, a hitet, de már nem a reményt élető költői/zenei téma. Ilyenkor az igazi költőnek, aki minden mondhatóért a kimondhatatlannal viaskodott, már minden mozdulata, minden tollvonása egyértelműen *költői*, az oly sokszor elfelejtett igazán *lírai* felújítása, még akkor is (vagy éppen ezért?), ha a verssorok nem túl feszesek már, ha régi költői témák újra és újra feltűnnek, ismétlődnek, ha (látszólag) túl gyorsan követik egymást az új versek. A gazdagság jelei. A költészetnek szentelt, az Életnek feláldozott „életrajz” végső tanulságai és kérdései, amelyek éppen ezért oly egyszerűek, látszólag színtelenek, a dünnnyögésre, az „öregember” bölcs tűnődésére és zsörtölődésére hangszereltek, de ebből, az írásjeleket kerülő, a ritmikus gondolatokat félretevő, a váratlan szófüzéseket és meglepő jelentéskapcsolásokat megmosolygó egyszerűségből az emberi és költői tapasztalatok oly gazdagsága lép elő, amilyenre sem évfordulóknban, sem nagy költői életművekben nem bővelkedő költészetünkben alig van példa. Itt következő hátrahagyott verseinek egy válogatásával és önéletrajzi töredékével áll előttünk és szólal meg közöttünk Gál László ismét az ő lelassult, de el nem halkult (költői) beszédmódján és hangján.

HÁTRAHAGYOTT VERSEK

GÁL LÁSZLÓ

(BÉKÉBEN MENNÉK...)

békében mennék
 nem lehet
 lenyilaztak az erdőlakók
 s a hegytetőkről köveket görgetnek
 s bunkót emelnek az emberek
 a társaim a testvéreim a papjaim

 itt a tél
 elsárgult napjaim
 egyre fázósabbak s a kályha nem
 melegít
 megölelném de ellök magától
 mint szűz leány aki fiatal csókot akar
 s nem a vénember szikkadt karjait

 elmondanám még
 de a hangom sem régi
 csak a mondanivalóm és csak az út
 amelyen járok még de hajlottan de
 bottal
 és pusztulnék már az elmúlt szebb napokkal
 mert olyan szomorú meghalni elégedetlenül
 1969. XI. 12.

(NOS SÁNTIKÁLJUNK CSUPA ZSÁKUTCA...)

nos sántikáljunk csupa zsákutca
 ez a város messze nem érünk
 neked a lábad nekem a szívem
 messze nem érünk de sántikáljunk
 neked a bot nekem a mankó
 s fejjel a falnak

mert csupa zsákutca ez a város
de menni menni menni kell
mert nagyon messze van még a messze
amit ígértünk s amit nekünk ígértek
s ha odaértünk más lesz nem az

nos sántikáljunk csupa zsákutca
hej építenek a kőművesek pedig
jó volt a terv gyönyörű fekete tussal
széles sugárutakat rajzolt a tervező
dobd el a botot én is a mankót

fürödjünk meg a fekete tusban
az letörölhetetlen

1970. jan. 10.

MESE A MESÉRŐL

mi kenyeret ettünk rántott levest
meséld el elvtárs milyen az angol reggeli
a sonka vaj tojás tea
(hallottam a zöld teáról mondják kitűnő)
én szeretem a száraz kenyeret
de csak meséld el elvtárs

a tündérmeséket is mindig szerettem
nagyanyámnak csak egy foga volt de szépen mesélt
hol volt hol nem volt mi lesz holnap elvtárs
szerettem a holnapi meséket is
hogyan egyet lépünk hogy megérkezőnk

(sok a dolgod bocsáss meg jól tudom
az erdőben vannak a jól nevelt vadak
s a kristálypohárban pezseg már az ital
de én csak a láncaimat veszíthetem el
van időm meséket hallgatni hinni szeretni)

a jóllakott kövér papokról mesélj elvtárs
 és a mennyországról melyet nekünk ígérték
 az éheseknek meséld hogy meghalunk elvtárs
 nem félek tőle tudom hogy feltámadunk
 mesélj a poklóról elvtárs s az ördögökről

lám a ruhád
 ez a legújabb divat elvtárs?

1970. jan. 10.

(NEM BESZÉLÜNK MÁR CSAK DÜNNYÖGÜNK...)

nem beszélünk már csak dünnögünk
 csak vánszorgunk már nem megyünk
 fáradt tudónk még így is csak zihál
 kihagy a szívünk és fáj a fejünk
 mi vagyunk akit senki se kövessen
 mi vagyunk kitől senki ne tanuljon
 mi akik voltunk elfeledtük
 és még magunkat sem szeretjük
 de követ ránk senki ne vessen
 hisz' szikla évek nyomják a vállunk
 semmi előttünk minden utánunk
 csak féljük most már és meg nem értjük
 s minek a reggel este van
 és paplan álmokba takaródzunk

(MERT MOST MÁR EGYMÁS UTÁN...)

mert most már egymás után
 mert most már egyre többen
 mert most már egyre kevesebben
 s mert mélyülnek most már az árkok
 és mert nem hódítottuk meg a világot

gyerekkoromban és a messzi ligetben
egy sírkövön csak ennyi volt:
volt

és semmi

1972. VI. 27.

(KÖNYVEK KÖZÖTT DE MÁR NEM OLVASOK)

könyvek között de már nem olvasok
csak nézem őket régi szeretőket
és hallgatnak a ceruzáim is

(1972)

(TE SZÉN TE TŰZ TE TÉLI KÁLYHA...)

te szén te tűz te téli kályha
vén csalódottak jó barátja
piros emlékek éltetője
duruzsolj nekünk meleget

fázunk fázunk de mindhiába
hazug meséket mond a kályha
nem volt nyarunk se tavaszunk
nem élünk még és meghalunk

csak vártunk mindig s még mindig várunk
csak néztük mindig és sose láttunk
ködös emlékebe burkolódzunk
imádkozunk és átkozódunk

és duruzsol az öreg kályha
biztatna még de mindhiába
elégett aprófa hitünk

s ha összedőlsz mert összedőlsz majd
 te vén kályha és minekünk
 mesét se mondasz mert mese volt csak
 minden amit csak duruzsoltál
 mit doromboltál minekünk

(1974)

A CSALÓDÁSOK KÖNYVÉBŐL

Az én Bori Imrémnek szeretettel

az embert
 aki száz megatonnás
 és isten már
 és mégis ember
 csak ne kellene megtagadni
 a tegnapi szép hitét
 és holnap a mait

énekleném

mint aki elvesztett
 drága szép önmagából
 s hiába szeretné
 vallani mindig
 tegnap ma holnap
 én vagyok én vagyok

1973. IX. 24.

A verset egy kis formátumú jegyzőfüzetében találtuk meg 1961. XI. 9-i dátumozással és az alábbi három sorral, mint utolsó szakaszszal, bővebben, valamint B. I.-nek szóló ajánlás nélkül. Eszerint úgy tekinthetjük, hogy a vers végleges szövege 1973. IX. 24-én készült el. Az elhagyott három sor:

ne fuss tegnapi szép hited után
 mert jaj! holnap megtalálod
 s hiába törted össze tükrödöt

néznek a falról
 a régi képek
 színesek voltak
 szürkék lettek
 s a porcelánok
 és a figurák
 s a szürke tettek
 az íróasztal mellett üldögélek

nem látok már
 csupán nézek
 hajnalodik
 s a hajnal is sötét
 ki tudja hol jár
 s mikor a vég
 az íróasztal mellett üldögélek

múlnak a percek
 az életemből
 nem számolom
 hogy meddig élek
 száraz a szemem
 semmit se nézek
 az íróasztal mellett üldögélek

1973. X. 15.

(„S HA NEM TUDSZ MÁST MINT ELDALOLNI”...)

„s ha nem tudsz mást mint eldalolni”
 s nem tudok mást mint eldalolni
 valami történt

tudtam én mást is csakis azt tudtam
 ide jutottam megfutottam
 hová vittek a jóllakott évek
 s nem látok már csak nézek nézek
 valami történt

kihullt szememből a nap világ
talán a szemüveg
talán a bot
nincsen már tegnap nem látok holnapot
valami történt

vagyok még mindig s nem én vagyok
élek még mindig de nem én vagyok
valami történt

és nem tudok mást mint eldalolni
saját fájdalommal kínjaim

1973. okt. 24.

Jegyzet a Hátrahagyott versekhez

Gál László halálának első évfordulóján, 1976-ban közölhettük a költő utolsó füzetébe írt verseit (*Az utolsó füzet versei, Híd, 1967/7—8.*) Pap József eligazító jegyzeteivel. Pap József azóta is gondolja Gál László költői hagyatékát. A kötetekbe nem került, valamint a csak kéziratban fennmaradt versekből állította össze Gál László „utolsó hajójának” versrakományát. A könyv várhatóan hamarosan meg is jelenik. Ennek a könyvnek az anyagából, nagyszámú *kézírtos* vers közül válogatva emlékezünk most Gál Lászlóra, születése (1902. december 29.) nyolcvanadik évfordulója másnapján.

A verseket Pap József jegyzeteivel közöljük. Pap József alapos és körültekintő munkával, a hagyatékából előkerült jegyzetfüzetekben kutatva, a költő kézírása alapján a versek szövegű másolatát állapította meg, de ezzel egyidőben, ahol csak lehetséges volt, a versek keletkezésének pontos vagy megközelítő pontosságú időpontját is. A verseket megírásuk időrendjében közöljük. (*A szerk.*)